

17. Чепелева Н.В. Перспективи психологічної герменевтики / Н.В. Чепелева. – Ел. версія, 2002. – С. 12.

18. Шиловська О.М. Психологічні особливості породження наративу як засобу саморозвитку особистості / О.М. Шиловська. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. – К., 2003. – С. 282.

19. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Эрик Эриксон. – [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1996. – С. 344.

В статье анализируются пути осуществления психологической помощи подросткам из неблагополучной семьи. Представлена программа психокоррекционного тренинга, построенная на принципах нарративной психологии.

Ключевые слова: подростки из неблагополучной семьи, психокоррекционный тренинг, нарратив, интерпретация.

The article analyses the ways of realization the psychological aid to the teenagers from problem familys. The program of psihologokorrektion treining built on the principles narration psychology is presents in this article.

Keywords: teenagers from problem familys, psihologokorrektion treining, narrative, interpretation.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ З ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Ваврик А.

У статті розглядаються соціально-економічні та психологічні проблеми сімей трудових мігрантів. Проаналізовано специфіку становлення особистості дитини в дистантній сім'ї, перебіг її онто- і соціогенезу. Пропонуються шляхи й технології вирішення цієї актуальної соціально-психологічної проблеми.

Ключові слова: міграція, трудові мігранти, дистантна сім'я, соціальні сироти.

Постановка проблеми. Соціально-економічні й ментальні трансформації нашого суспільства призвели до появи численних складнощів особистісного розвитку. Трудове заробітчанство за кордоном стало нагальною проблемою значної кількості людей та в багатьох випадках набуло ознак екзистенційної домінанти – здобуття коштів для біосоціального існування. Виникає цілий спектр соціально-пси-

хологічної проблематики, зокрема типовим прогностичним варіантом дезадаптивного розладу для дітей із дистантних сімей, позбавлених повноцінного спілкування в умовах нуклеарного спілкування, є депресивний варіант невротичного розвитку психогенного (конфліктогенного) походження, який виникає внаслідок порушення і блокування особистісно значущих стосунків [1; 5; 7; 9].

Дослідження зовнішніх міграційних процесів в Україні набуває координованого і системного характеру. Актуальні питання зовнішньої міграції стають об'єктом вивчення наукових установ та окремих дослідників. Насамперед, зовнішні міграційні процеси вивчаються в Інституті економіки НАН України, Інституті демографії та соціальних досліджень НАН України, Раді з вивчення продуктивних сил України НАН України, Інституті соціології НАН України, Інституті держави і права ім. В.М. Корецького, Національному інституті проблем міжнародної безпеки.

Проблеми міграційних процесів привертають увагу багатьох науковців, серед яких Е. Лібанова, О. Малиновська, Ю. Оліфер, В. Онікієнко, С. Пирожков, О. Позняк, Ю. Ремаренко, О. Хомра та ін. Проте залишається недостатньо дослідженим питання соціально-психологічної захищеності дітей у дистантних сім'ях.

Метою нашого дослідження є формування пріоритетних напрямків удосконалення державної міграційної політики, заходів щодо забезпечення соціально-психологічної захищеності дітей та підлітків, які залишаються в Україні без батьківської опіки та збереження особистісної цілісності у дистантній сім'ї.

Міграція населення зумовлена внутрішніми та зовнішніми чинниками економічного розвитку кожної країни, станом міжнародної економіки в цілому та економічними зв'язками між державами. До основних причин міжнародних трудових міграцій належать такі як різниця між рівнем економічного розвитку країн, нерівномірність темпів та обсягів нагромадження капіталу на різних ділянках світового господарства; національні відмінності у розмірах заробітної плати, діяльність транснаціональних компаній (ТНК) і пов'язана з нею міжнародна мобільність капіталу, масове безробіття в слаборозвинених країнах. До цих чинників останнім часом долучилися й інші, а саме: політична та економічна кризи; поглиблення регіональної та світової економічної інтеграції; зростання попиту з боку лідерів світової економіки на інтелектуальну робочу силу; стрімкий розвиток сучасних засобів зв'язку, комунікацій та транспорту; інформаційний фактор, а також чинники нееко-

номічного характеру (військові, релігійні конфлікти, розпад федеративних держав, національні, сімейні та етнічні проблеми) [2].

Для багатьох українців, які втратили роботу і тривалий час не могли знайти іншу, отримували мізерний дохід чи перебували у безоплатній відпустці, пошук роботи за кордоном став єдиною можливістю забезпечити собі нормальне існування. Із набуттям Україною незалежності, демократизацією суспільства були усунуті обмеження щодо реалізації права людини на вільний вибір місця проживання. Каталізатором посилення міграційної активності громадян України стала складна соціально-економічна ситуація на ринку праці, скорочення виробництва та падіння рівня життя.

Серед основних внутрішніх чинників поширення трудової міграції варто вказати на такі як низький рівень життя та високий рівень безробіття, гендерна дискримінація, низький рівень обізнаності з проблемами, недоліки правового захисту, корупція; необхідність дати дітям освіту, придбати житло, повернути борги, домашнє насильство, заздрість до заможних громадян, соціальна розгубленість. Міграція є одним із способів розв'язання психологічних проблем людини. Як правило, мігрантами стають ті, хто не задоволений результатами своєї життєдіяльності, матеріальними нестатками а також дискомфортом психологічним станом. У складних незвичних умовах за кордоном частина мігрантів не витримує і повертається в Україну. Ті ж, хто адаптується на новому місці, переважно досягають певного успіху. Природно, що цей процес часто супроводжується значними ускладненнями, турботами та розчаруваннями.

Аналіз міграційних процесів пов'язаний з багатьма труднощами, зумовленими перш за все, відсутністю чітких статистичних даних. Ці проблеми є типовими практично для всіх країн світу, причому стосуються не лише внутрішньої але і зовнішньої міграції. В Україні завдяки існуванню інституту реєстрації можна приблизно визначити кількість таких осіб.

Так, якщо за даними Міністерства закордонних справ України у лавах трудових мігрантів близько 5 млн. українців, то за оцінками окремих експертів закордоном працює 3,5 млн. наших громадян. За даними ООН за кількістю іммігрантів Україна перебуває на четвертому місці у світі, а їх чисельність приблизно 6,7 млн., що складає 3,6% загального потоку мігрантів у світі [3]. Згідно з результатами обстеження, яке здійснив Держкомстат у 2008 р., 4,4% населення з 2007 по I півріччя 2008 р. хоча б один

раз виїздили за кордон з метою працевлаштування. Найбільше трудових мігрантів працювали у Росії – 47,3%, Італії – 14,4%, Чехії – 11,9%, Польщі – 6,5%. [4]. За матеріалами опитування проведеного Інститутом соціології НАН України у 13,7% сімей є щонайменше одна людина з досвідом роботи за межами країни, а особистий досвід має кожен десятий українець. У західних областях України у кожній п'ятій сім'ї є чи була раніше людина, яка тимчасово працює в іншій країні. У південних регіонах таких сімей близько 13%, у центральних – майже 10%, у східних – 8%. Якщо загалом в Україні налічується 12,1% домогосподарств, члени яких мають досвід тимчасової роботи за кордоном, то в малих містах частка їх сягає 14,6%. До 2008 р. особистий досвід роботи за кордоном здобули 10,7% громадян [5].

Трудова міграція є важливим соціально-економічним процесом, що здійснює як позитивний, так і негативний вплив на демографічні тенденції, розвиток ринку праці, соціальне середовище та економічну ситуацію в цілому. З урахуванням міжнародного досвіду трудова міграція для України має такі позитивні наслідки: реалізація права громадян на свободу переміщення; сприяння скороченню безробіття і полегшенню ситуації на національному ринку праці; надходження в країну валютних коштів від працюючих мігрантів і сприяння тим самим поліпшенню її фінансово-економічного становища; покращення можливостей утримувати та навчати дітей, розширення доступу до якісного медичного обслуговування. Працевлаштування за кордоном є важливим джерелом формування середнього класу, інструментом включення до міжнародного ринку праці, інтеграції до міжнародної спільноти через розвиток безпосередніх людських контактів. Її можна розглядати як тимчасовий вихід для країни у період складних економічних та соціальних трансформацій. Приватні трансфери трудових мігрантів використовуються для розвитку приватного бізнесу, придбання та ремонту житла. За оцінками Світового банку, обсяги переказаних в країну коштів складають більше 400 млн. дол. США при цьому більшу половину складають приватні трансфери трудових мігрантів.

До негативних наслідків міграційних процесів для держави можна віднести, зокрема, безпосередню зміну чисельності та трансформації структури населення внаслідок переходу трудової міграції у постійну, послаблення сімейних зв'язків, нестійкість шлюбів, посилення соціального сирітства, зниження народжуваності, погіршення рівня здоров'я трудових мігрантів внаслідок виснажли-

вої праці та некомфортних умов перебування за кордоном; зниження кваліфікації працівників, формування у молоді стійкого стереотипу, щодо можливого досягнення пристойного рівня життя лише шляхом трудових поїздок за кордон, нелегальний статус мігрантів з відповідними негативними наслідками.

Львівська область через близьке прикордонне розміщення до країн зі стабільною економікою стала однією з перших з-поміж інших регіонів за кількістю трудових мігрантів, у результаті чого колосальної руйнації зазнав такий соціальний інститут як сім'я. Коли її члени розкидані по різних країнах, сім'я має невеликий шанс на збереження – багато хто з емігрантів не витримує випробовування стосунків відстанню. Закордон змінює світоуявлення і ментальність людини, що зумовлює нездоланні непорозуміння у сімейному житті. Трудові мігранти зрідка приїжджають до рідних, так як бояться, що їм не вдасться знову потрапити за кордон.

Більшість мігруючого населення Львівщини – це особи працездатного віку, їх питома вага серед усіх мігрантів у 2007 р. склала 80,6%, дітей – 12,2%, найменше мігрантів припадає на старше покоління – 7,1%. Серед мігрантів працездатного віку найрухливіша молодь 15 – 28 років – 52,8% усього мігруючого населення області. У 2007 р. жінок, що мігрували було більше, ніж чоловіків. У віковій групі 15 – 28 років частка жінок склала 54,2%, у групі населення старше за працездатне – 67,9% і лише серед дітей переважали особи чоловічої статі. Від'ємне сальдо працездатного населення становить 672 особи, дітей та населення старшого працездатного віку – 435 осіб [6].

Звичайно, українські емігранти за кордоном зустрічаються з великою кількістю проблем, та зовсім нелегко і їх сім'ям, які залишаються в Україні. Серед низки проблем, які вимагають негайного вирішення є прогалини у вихованні дітей, їх духовний та моральний занепад. Якщо сім'я залишається без батька чи матері під опікою бабусь та дідусів, а ще гірше, коли обоє батьків їдуть за кордон, то це зразу ж позначається на дітях: змінюється поведінка, зовнішній вигляд, навіть погляд такої дитини вирізняє її серед інших. Особливо важко тим дітям, у яких мати виїхала на заробітки, а батько, шукаючи відради, зловживає спиртними напоями. Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи» провів соціологічне опитування українських трудових мігрантів в Італії і з'ясувалося, що половина опитаних жінок залишила вдома дітей віком від 1 до 16 років.

Дані Державного комітету статистики України, у пункті «Розподіл населення за віком» свідчать, що з 1990 по 2007 рік у всій країні налічувалося понад 6,5 млн. осіб віком до 14 років. Отже, констатують соціологи, діти трудових мігрантів становлять понад 1 млн., не враховуючи тих, хто вийшов з підліткового віку і досяг 25 років. Це, діти, які виросли переважно в матеріальному достатку, але без уваги матері чи батька або й обох одночасно.

На сьогодні в нашій країні не ведеться жодної статистики щодо кількості дітей, чиї батьки виїхали на заробітки за кордон, а рівень поінформованості місцевої влади про проблему є надзвичайно низьким. Причинами цього є, у першу чергу, невизначені структури, відповідальні за цю справу, брак спеціалістів для ведення такої роботи, відсутність фінансового забезпечення.

Сім'ю, члени якої перебувають один від одного на відстані з різних причин науковці називають «дистантною», а саме визначення цього поняття знаходимо у працях Ф.А. Мустаєвої та І.М. Трубавіної. До цієї категорії відносять і сім'ї трудових мігрантів, у яких один з батьків або ж обоє стали заробітчанами [7].

Виїзд батьків за кордон часто обертається трагедією для дітей, яких принесли у жертву матеріальному благополуччю. У таких сім'ях діти переважно зростають у достатку, але нерідко з комплексом неповноцінності. Діти заробітчан – новітнє соціальне сирітство, яке стало проблемою загальнонаціонального масштабу. Як свідчать соціологічні дослідження більшість мігрантів мають двоє і більше дітей і лише 6% заробітчан бездітні. Досвід показує, що гроші, які заробітчани передають своїм дітям, останні часто використовують бездумно. Головна проблема таких дітей у тому, що залишені без батьків вони озлоблюються, стають агресивними, пропускають уроки, знайомляться і підтримують контакти з сумнівними особами, вживають спиртне, ведуть легковажний спосіб життя. Загалом діти трудових мігрантів мають ті ж проблеми, що і їхні однолітки. Але через відсутність батьків у них виникають хвилювання за долю батьків, неспокій, самотність, страх, надмірні намагання самоствердитися, які нерідко проявляються у девіантній поведінці та конфліктах. Нерідко діти бачать своїх батьків безпомічними і незахищеними, у результаті чого перестають сприймати їх як гарантів власної безпеки, втрачають емоційний комфорт, який сім'я традиційно забезпечувала. Діти, яких виховує один із батьків, не можуть ідентифікувати себе, відтак тяжіють до гомосексуальних стосунків у юності, або виростають нарцисами (без материнської

любові). Образа на батьків викликає у них почуття провини за власну неповноцінність, а неконтрольована поведінка породжує послаблення волі, тягне за собою марнування часу, захоплення гральними автоматами, за ідеал беруть побачене. А відомо, що душевні травми отримані у підлітковому віці залишають глибокий слід у психіці несформованої дитини, яка вкрай потребує батьківської любові, підтримки, поради. І як наслідок, у дітей позбавлених батьківської опіки гальмується нормальний розвиток.

Батьки, які їдуть за кордон, щоб забезпечити майбутнє своїх дітей неспроможні контролювати їхнє сьогодення. А оскільки батьківський вплив у процесі виховання практично незамінний, то діти у таких дистантних родин найчастіше залишені самі на себе. За офіційними даними, у Львівській області 30 тис. дітей, батьки яких перебувають на заробітках. Беручи до уваги те, що у нашої трудової міграції «жіноче обличчя», можна зробити висновок про те, що вихованням підростаючого покоління займаються найближчі родичі. Звісно, що таке виховання є далеким від повноцінного. У цьому аспекті трудова міграція – це тисячі розбитих сімей та соціальних сиріт, які очікують на матеріальну і фінансову допомогу від батьків і перестають дбати про власне майбутнє. З часом такі діти починають вважати, що їм і без батьків живеться непогано і що в їхній ситуації є переваги, адже про них піклуються і ніколи не бракує грошей на гарний одяг та кишенькові видатки. За певний період частина з них перестає потребувати родичів і сприймає їх лише як джерело фінансування.

Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 р. проголошує, що діти мають право на особливе піклування та допомогу з боку держави. Сім'ї, для здійснення благополуччя всіх її членів, а особливо дітей, має бути наданий необхідний захист, з тим, щоб вона могла повністю покласти на себе зобов'язання щодо виховання дітей в рамках суспільства. Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або, яка в її власних інтересах не може залишатися в тому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надаються державою[8].

Сім'я – це життєвий осередок, що плекає найвищу цінність людства – дітей, завдяки яким батько і мати мають можливості

повторити та продовжити себе у своїх нащадках; святиня людського духу, благородних емоційних переживань – кохання, любові, вірності, піклування, щоденного живого спілкування, поваги, співпереживання, синівської й дочірньої вдячності, родинної солідарності, теплоти людських сердець; невисипуща хранителька моральних чеснот, національних звичаїв і традицій, пам'яті предків. Вона є основою формування індивідуальних рис особистості, здійснення її первинної соціалізації, формування ціннісних орієнтацій, розвитку інтелектуальних та творчих здібностей, створення можливостей засвоєння різних варіантів соціального досвіду, безпосереднього залучення до культурних надбань і культуротворчих процесів, формування громадської зрілості, екологічної культури, гендерної ідентичності як елементів духовності.

Сімейне благополуччя визначається не тільки матеріальною забезпеченістю, її прибутками, а й високим рівнем внутрішньо-сімейної моральності, духовності, задоволення емоційних потреб усіх членів сім'ї. Домашнє тепло, аура духовності, яка надходить у сім'ю зі звичаями й обрядами, має великий вплив на засвоєння дитиною морально-етичних цінностей. У родині дитина засвоює основні закони сімейного співжиття: любов і повагу до батьків, дідусів і бабусь, інших людей. Вона вчиться піклуватися про молодших і допомагати слабшим, проймається співчуттям і милосердям. Успіх сімейного виховання залежить від того, наскільки відвертими і чесними у своїй любові до дітей є самі батьки.

У дистантних родинах не завжди панує злагода між її членами, а випробування відстанню спричиняє розрив справжніх стосунків. Формуються нові відносини, мігранти забувають минуле і свої обов'язки. Якщо така родина немає реальної можливості возз'єднання і спільного проживання, важко очікувати гармонійного розвитку дітей у таких сім'ях.

У заробітчанській родині нерідко духовна атмосфера позбавлена спокою, миру і стабільності, тобто необхідних умов для повноцінного духовного та психічного розвитку дітей: різко зростає ризик нервово-психічних захворювань та знижується здатність дитини до адаптації. Вона не має можливості засвоювати низку моральних загальнолюдських норм, часто формуються суперечливі почуття до своїх батьків.

Головною потребою у розвитку дитини, що впливає на її формування є потреба у безпеці. Вона виявляється у прагненні дитини бути любимою, бажаною та захищеною від небезпек навколиш-

нього світу. Завдяки задоволенню цієї потреби, що є важливішою ніж задоволення потреб фізичного виживання, формується здорова особистість. Якщо ж батьки не здатні проявити істинну любов і турботу, вони тим самим стимулюють внутрішній конфлікт дитини між залежністю від своїх батьків, почуттям образи та невдоволеності й можуть призвести до формування базальної тривоги (відчуття самотності та безпорадності перед лицем потенційного небезпечного світу). На переконання Е. Фромма у людині закладені унікальні екзистенційні потреби у встановленні стосунків (прагнення турбуватися про когось, співчувати комусь та нести відповідальність за когось). Якщо ця потреба не задовольняється людиною стає, як було наголошено вище, нарцистичною, відстоює лише свої власні інтереси і не здатна довіряти іншим.

Прихильники психоаналітичної теорії досліджували та розвивали положення про засвоєння досвіду міжособистісних стосунків через досвід раннього сімейного спілкування, подолання конфліктів шляхом вирішення життєвих завдань, задоволення бажань з соціально значущими способами.

У генетичній (біологічній) теорії (К. Лоренц, Дж. Боулбі, М. Клаус, Д. Кеннел та ін.) засвоєння досвіду дитиною розглядається як генетично запрограмоване копіювання (імпринтинг – поведінка за зразком). Одним із яскравих прикладів інтегрованої генетичної теорії – теорія прив'язаності Дж. Боулбі, в основі якої психоаналіз З. Фрейда та теорія стадійного розвитку Е. Еріксона. Він та його послідовники (М. Ейнсфорт, Й. Лангмайер, В. Фалберг) довели важливість прив'язаностей та інтерперсональних стосунків між дитиною і батьками (чи особами, які їх замінюють) для нормального розвитку дитини та її ідентичності. Прихильність розглядають як взаємний процес зв'язку між людьми на рівні рефлексів, що зберігається невизначений час, навіть якщо ці люди не живуть разом, що дає почуття захищеності та безпеки, близький зв'язок між двома людьми, який не залежить від місця їхнього знаходження та є джерелом емоційної близькості [9].

У дитинстві соціальним середовищем для дитини є сім'я, батьки, родичі, які доглядають її. Тільки пізніше поруч з дітьми з'являються інші люди – вихователі та вчителі освітніх установ, товариші, шкільні та позашкільні групи. Людина ліпить свою особистість з матеріалу культури, який організовано постачають їй батьки, учителі, суспільство в цілому.

В умовах толерантного виховання життя дитиною сприймається легко, з довірою. Українська родина є органічною частиною нації і першоджерелом становлення громадянина та патріота. Виховання в сім'ї є початком всього і позначається на подальшій долі дитини, якою була атмосфера сімейного життя, таким буде і її життя у дорослому віці. Батьки виступають для дитини першими носіями моральних, національних, суспільних, сімейних цінностей, що реалізуються у їхніх вчинках, у ставленні до довкілля та до інших людей.

Дана проблема є досить актуальною і потребує глибокого вивчення, безпосередньо опікуватися цими питаннями зобов'язані такі відомства як Міністерство освіти і науки України, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерство праці та соціальної політики, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції України.

Трудова міграція об'єктивно впливає на формування соціально-економічного та морально-психологічного клімату, як в окремих регіонах, так і в Україні в цілому і належить до сфери державних інтересів. На превеликий жаль, питанню трудової міграції органами представницької і виконавчої влади приділяється недостатньо уваги, а якщо торкаються цієї проблеми, то, як правило, епізодично, напередодні та вході виборчих кампаній. Статистичні дані щодо кількості трудових мігрантів практично відсутні, а вивчення та аналіз питання ведеться спорадично. Заходи, щодо легалізації трудового положення наших громадян, захист їх прав і свобод за кордоном знаходяться на початковій стадії. Хоча вказана категорія осіб, члени їх сімей, особливо діти, з боку владних структур повинні би отримувати більше різнопланової допомоги.

Висновки. З огляду на викладене вбачається за необхідне: на рівні держави розробити й реалізувати у найближчий час програму дій щодо захисту прав і свобод трудових мігрантів за кордоном; місцевим органам влади спільно з органами юстиції, освіти, науки та іншими зацікавленими відомствами внести проекти змін і доповнень у нормативно-розпорядчі акти України щодо посилення виховної роботи у середовищі дітей мігрантів.

Сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини: забезпечити їй матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Для належного виконання своїх функцій сім'я, особливо дистантна, потребує цілого комплексу заходів, як на регіональному, так і на державному рівні,

зокрема: передбачити у сімейному кодексі право оформлення батьками на інших осіб тимчасової опіки на час їхнього перебування за кордоном; упорядкування статистики сімей заробітчан та дітей-соціальних сиріт для чіткої координації роботи з ними; спрощення візових бар'єрів, що сприятиме частим контактам у родинах. Для підтримки дітей, які опинилися у складних соціально-психологічних умовах, варто використовувати роботу психологічних центрів, телефону довіри та інші соціальні служби де можна отримати професійну допомогу. Полегшити соціальне сирітство у селах та невеликих містечках шляхом відновлення роботи їх соціальної інфраструктури, підвищення ролі церкви та залучення засобів масової інформації.

Для вирішення проблеми нелегальної трудової міграції необхідно врегулювати трудові відносини, створити безпечні умови, гідний рівень оплати та розширити сфери застосування праці. Створити Всеукраїнську громадську Раду з питань трудової міграції з метою постійного моніторингу інформації, координації зусиль щодо організації і проведення заходів, громадського контролю за реалізацією відповідних планів діяльності, напрацювання і внесення пропозицій для покращення роботи з трудовими мігрантами.

Сучасна міграція є невід'ємним характерним явищем глобального світу, яке ставить нові виклики перед суспільством. Не дивлячись на те, що цей процес пов'язаний зі значними негативними явищами, міграційні потоки зупинити не можливо. Однак необхідно спрямувати їх у русло, за яким буде шануватися гідність особи, свобода вибору, можливість самореалізації, але пам'ятаючи, що духовний аспект життя людини має набагато більший пріоритет, ніж матеріальний.

Література

1. Хомра А.І. Миграция населения: вопросы, теории, методики изучения. – К.: Науково думка, 1079. – 146 с.
2. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція. Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 312 с.
3. Лапшина І. Розвиток людського капіталу України в процесі євроінтеграції. – Львів, НІСД. – 2008. – 332 с.
4. Зовнішня трудова міграція населення України: Статистичний збірник. – К.: Український центр соціальних реформ, Держкомстат, 2009.

5. Прибиткова І. Хроніки міграційних подій в Україні до і після розпаду СРСР // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – 216 с.

6. Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Міграція населення Львівської області. Статистичний збірник, 2007. – Львів, 2008. – 59 с.

7. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: навч.-метод. посібник / За ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної, І.І. Цушка. – К.: ФОП «Купріянова», 2007. – 240 с.

8. Конвенція ООН про права дитини: Законодавство України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nred=995-021>

9. Копець Л.В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 458 с.

The socio-economic and psychological problems of families of labour migration are examined in the article. The specific of becoming of personality of child is analysed in family which lives in the distance, development and onto- and socialgehehis. Offered ways and technologies of decision of this actual socially psychological problems.

Keywords: migration, labour migration, family which lives in the distance, social orphans.

В статье рассматриваются социально-экономические и психологические проблемы семей трудовых мигрантов. Проанализирована специфика становления личности ребенка в дистантной семье, протекающие ее онто- и социогенезиса. Предлагаются пути и технологии решения этой актуальной социально-психологической проблемы.

Ключевые слова: миграция, трудовые мигранты, дистантная семья, социальные сироты.

ХУДОЖНИЙ ОБРАЗ ЯК МОДЕЛЬ, ЩО ПОРОДЖУЄ ДУМКИ І ВЧИНКИ ЛЮДИНИ

Варняк І.С

Стаття присвячена розгляду проблеми художнього образу в контексту моделі, яка породжує дії та вчинки людини, обґрунтовано психологічні механізми сприйняття художнього образу, його характеристики і властивості.